

O internetové heraldické knihovně

Jako autor, který chce nabízet své heraldické texty co nejširšímu okruhu zájemců a zároveň jako badatel, který potřebuje ke své práci heraldickou literaturu, jsem po nástupu internetu dlouho toužil po nějaké on-line knihovně, která mi umožní nahlí-

žet i do knih, které nevlastním a která mi usnadní práci s tituly, které jsem už stačil v policích knihovny shromáždit. Občas se dalo na nějakou jednotlivost narazit, ale cíleně budovaná on-line knihovna tu nebyla. Nezbylo tedy než ji založit vlastními silami. Předpokladem pro takovou práci, kromě očekávaného čtenářského zájmu a jistého množství mně dostupné literatury, byla technika – díky svému zaměstnání jsem získal přístup ke skeneru, který umožňuje skenovat rychle, z xero kopií na volných listech dokonce prakticky bez obsluhy. Notabene už od roku 2005 provozuju podobně koncipovanou knihovnu k historii svého bydliště, takže jsem už měl jasnou představu o možnostech a úskalích projektu.

Kromě ušlechtilých motivací pomoci textům, autorům i badatelům tu samozřejmě jsou i osobní dispozice k tomuto typu práce – vlastně sběratelská povaha, která má radost z každého „zkompletování“. A internet je pro postupné kompletování úplně ideální. Také možná tím, že žiju v menším moravském městě (Hraniče), je pro mě cena málo dostupné literatury vyšší. Např. za Královou Heraldiku se musí cestovat až do Olomouce, nikde blíž ji nenajdete.

Projekt jsem spustil v únoru 2007, zpočátku stránky obsahovaly nějakých tisíc stran textu, ale brzy se podařilo dobrat „bodů zlomu“, což je moment, kdy přidání celé časopisecké řady třeba o dvou tisících stranách představuje jen malé rozšíření. Tím mimochodem psychologicky klesá motivace k dalšímu rozšiřování obsahu, protože ani náročná práce spojená s naskenováním a zpřístupněním celého periodika není odměněna pocitem uspokojení ze zdolání „velkého kusu prá-

ce“. Momentálně obsahuje knihovna asi 25 tisíc naskenovaných stran.

Ačkoliv v úvodním textu projektu nechybí věta „uvítáme pomoc a spolupráci ze strany vydavatelů, autorů i majitelů tisků,“ po pravdě jsem žádný velký zájem o pomoc neočekával. Tedy abych byl přesnější, myslel jsem, že se mi spíš budou ozývat autoři textů toužící po jejich větší dostupnosti. To se ovšem nestalo, nicméně se občas najde někdo z návštěvníků, kdo přispěje skeny – děkuji tu zejména Stanislavu Kasíkovi. Důležitého spolupracovníka, jehož příspěvky dnes tvoří už skoro polovinu celé nabídky knihovny, jsem našel v Antonu F. Malinovském. Bez něj by se růst projektu po prvním roce prakticky zastavil, poněvadž osobně jsem vyčerpal skoro všechno, co jsem v knihovně měl, zatímco pan Malinovský ze svého pražského působiště dokáže sehnat i – z mého pohledu – nemožné.

Knihovnu jsem s jistou dávkou ironie i skeptického očekávání nazval „prozatimní“ (a trvám na tom krátkém „i“, které už neodpovídá úředním pravopisným pravidlům) s tím, že kdyby se projekt po několika letech ujal, mohla by z toho být legračně Národní heraldická knihovna. Má skepse byla dána především problémy, které se týkaly autorských práv.

Máme v oboru knihy, jejichž autoři jsou víc než 70 let po smrti, takže jejich dílo je teoreticky „volné“. Jsou tu tytéž knihy, které ale někdo nedávno vydal v reprintu. Jsou tu časopisy z 30. let 20. století, v nichž jistá část textů je již jistě „volná“, jiná ne atd. Rozhodl jsem se pro poněkud partyzánský, ale prakticky jediný možný způsob – s rozvahou uveřejňovat vše, co „už není skladem“ (a nepoškodovat tak vydavatele) bez ohledu na autorská práva.

Mám totiž pocit, že internetové zpřístupnění, a zvláště v té podobě, jak to provádíme v PHK, jen prodlužuje životnost již vydaných textů. A proč jinak texty psát a tisknout, než aby byly dostupné? Autorská práva mají ochránit především ekonomické zájmy původců textů, ale v českých podmínkách (a nejen českých) z těchto textů žádný reálný zisk neplyne. Když mi pak děkuje např. kunsthistorik, že díky PHK narazil na důležitý text publikovaný v 80. letech ve Zpravodaji Klubu genealogů a heraldiků Ostrava, mám z toho pocit splněného úkolu.

Mé dosavadní zkušenosti svědčí o tom, že jsem v ohledu autorských práv byl skeptický příliš. Neozval se vlastně nikdo s tím, že mu vadí zařazení jeho textu do knihovny. Tedy s jedinou výjimkou, která mě stále mrzí, jedná se první a jediný díl Bibliografe české práce heraldické 1901–1980. Zrovna tato bibliografská pomůcka by v PHK chybět neměla, ale s nositelem autorských práv kolektivu autorů jsme se zatím nedokázali domluvit.

Jiný problém představovalo umisťování starších ročníků periodik, která dodnes vycházejí. Heraldická společnost v Praze (vydavatel Heraldické ročenky) projekt od začátku podporovala a rychle jsme se domluvili také s Českou genealogickou a heraldickou společností (vydává tento časopis) a Moravskou genealogickou a heraldickou společností (Genealogické a heraldické informace). Dohoda spočívá opět v tom, že uveřejňujeme již nedostupné ročníky a z těch ještě dostupných poskytujeme čtenářům obsah, což může jejich prodejnost naopak zvýšit. V případě Klubu pro českou heraldiku a genealogii jsme k dohodě zatím nedospěli. Klub totiž začal nabízet svou starší produkci v elek-

tronické podobě komerčně. Bohužel však aktuálně nabízí jen asi deset starších článků a ke kompletnímu zpřístupnění (byť komerčnímu) ani nesměřuje.

Tu mě napadá jedna věc, o které se chci zmínit, akorát přesně nevím, jak ji citlivě formulovat. Někdy si při jednání o umístění nějakého titulu do PHK připadám jako prosebník, kterému je blahoskloně dovoleno „tak to tam teda dejte“, zatímco já osobně chápu situaci spíše tak, že jsem mecenášem, který věnuje svůj volný čas a nezřídka i peníze „obecnému blahu“. Knihovna je totiž projektem zcela nekomerčním a částky vynaložené na xerokopie či originály knih, pořízené jen a jen kvůli umístění do PHK, dosahují samozřejmě nemála tisíc korun. Tím však nechci říct, že by nebyl dostatek pozitivních ohlasů, často i ze zahraničí. Ale malý zájem autorů o umístění jejich textů mi opravdu přijde zvláštní.

Možná však tenhle nezájem souvisí s technickým a grafickým řešením celé knihovny. Knihovna je budována jako depozitář souborů ve formátu pdf, v němž jsou naskenovány celé knihy, případně čísla časopisů. Je zvoleno rozlišení 300 dpi při tzv. jednobitové barevnosti (bod má pouze černou nebo bílou barvu, nikoli odstín černé), kde dobře vycházejí textové stránky a pérové kresby, mnohem hůř dopadají fotografe. Rozlišení pak umožňuje případné zpracování souborů technologií OCR, která s různým úspěchem převádí naskenovaný obraz s textem ve skutečný text, který lze také vyhledávat přes vyhledávací nástroje.

Touto metodou se dá skenovat tak, že výsledné pdf-soubory jsou fakticky velmi malé, jenže při stovkách stran a přítomnosti obrázků rozměry souborů

rostou. Např. český svazek Siebmachero-va erbovníku má cca 54 MB, což je pro on-line prohlížení prakticky nepoužitelné a je nutné soubor nejřív stáhnout do počítače. Podotýkám, že toto technické omezení se se stále rostoucí rychlostí připojení zmenšuje a je zároveň eliminováno paralelním rozdělením souborů na menší celky o několika stranách.

Mnohem zásadnější problém je však v tom, že v takto naskenovaných souborech nelze vyhledávat. Mohl bych popsat několik postupů, které jsme zkoušeli, ale bez valného výsledku. To je nejbo-lavější místo celé knihovny. Je skutečně knihovnou v původním slova smyslu – přicházíte do sálu, kde jsou v policích srovnány knihy, ale vyhledání potřebné informace znamená prolistovat svazek po svazku – někde jsou rejstříky, jinde nejsou, tak jako v každé knihovně. Dostat se na úroveň elektronické knihovny, která by jedním kliknutím přinášela přehled všech míst, na nichž se hledaný výraz vyskytuje, tak jako to umí třeba google.com/books nebo kramerus.nkp.cz, je zatím neuskutečnitelné. Věřím ale tomu, že je to jen otázkou několika let, kdy budeme mít i pro domácnosti k dispozici technologie, které to umožní.

Jiná věc je, že některá zejm. klubová periodika ze 70. a 80. let 20. století mají tak bídnou polygra?ckou kvalitu, že žádný stroj si s nimi nikdy neporadí bez podrobné lidské kontroly. A ta samozřejmě vyžaduje velmi mnoho času. V nějakém ideálním světě by se kolem PHK shromáždilo pět či třeba deset zájemců, kteří by dokázali poměrně rychle vytvořit skutečně elektronické verze textů, to ale bohužel asi není reálné, takže budeme muset počkat na technologie.

Vůbec by celá gra?ka knihovny mohla být přehlednější a aspirovat také na informační server o heraldice s aktuálními informacemi o novinkách přinejmenších knižních, já na to bohužel čas nemám a nikdo jiný se k tomu nemá.

A to už se volně dostávám k obecnější poznámce o české heraldické produkci, zejména té klubové, tak jak se mi jeví po zkušenostech s vytvářením PHK. V závěru 80. let to vypadalo, že české heraldické bádání je na vzestupu, zejm. díky ostravskému klubu a pražské pobočce Numismatické společnosti se klubové snažení postupně vymaňovalo z modelu časopisu-fanzinu k odbornému periodiku, byly tu náznaky vytvoření terminogické konvence, zmiňovaná Bibliogra?e české práce heraldické atd. Podstatné ovšem bylo, že mimo klubová periodika se heraldické texty objevovaly sporadicky. S koncem 80. let a změnou politického režimu se prostor výrazně změnil. Až na ostravský zpravodaj (později Orlice) přežila vlastně všechna klubová periodika a ještě byly obnoveny GH Listy, které se však pro?lují z mého pohledu spíše jako časopis pro občanskou genealogii, což je velmi potřebné zaměření. Nejsem si však jistý, zda v dnešní době je stejně potřebná existence klubových časopisů zaměřených na heraldiku. S ohromnou explozí publikačního prostoru, k němuž došlo v průběhu 90. let, dnes příliš není problém najít k publikaci heraldických textů kvalitně gra?cky upravované odborné periodikum (většinou samozřejmě regionální). Dokonce se domnívám, že v souhrnu už odborné heraldické texty publikované mimo klubová periodika rozsahem převyšují produkci klubovou. A nejen rozsahem, ale většinou i kvalitou.

Bohužel klubová periodika přestala plnit tu nejdůležitější roli, kterou mohla mít, tj. poskytovat celkový obraz o dění v oboru. Jedině brněnská ročenka si udržuje živou recenzní rubriku, ovšem i ta je prakticky tvořena jen anoncemi části oborových titulů, nikoli kritickou diskuzí (podobně jen anoncuje chvályhodný projekt Heraldických novin). Přitom zvládnutí opravdu velkého množství českých časopiseckých studií i knižních titulů s heraldickou tematikou, nebo heraldiky se blízce dotýkajících, už dnes není v silách jednoho člověka.

Při prohlížení kvalitní a – podotýkám – volně dostupné mezinárodní heraldické bibliogra?e (Michel Popoff: Bibliographie héraldique internationale, 2003 – dále aktualizováno) si člověk uvědomí, jak nicotný ohlas má české (klubové) heraldické bádání za hranicemi, v sekci vycházejících heraldických periodik nenajdeme ani jeden titul z Česka. To by snad nemuselo tolik vadit, když vezeme v potaz francouzský původ bibliogra?e, jenže sousední Polsko je na tom zcela jinak. A nemusíme chodit ani do velkého Polska, stačí sousední, počtem obyvatel skoro poloviční Slovensko. Jak to, že tam může existovat profesionálně vedené heraldické periodikum s vlastní vydavatelskou řadou, zatímco v Česku se topíme v nekvalitně vydávaných a tištěných ročenkách a půlročenkách, často i ubohého obsahu, jejichž (o)hlas nedolehne většinou ani do blízké Vídně?

Jiří J. K. Nebeský, Hranice,
www.historie.hranet.cz/heraldika

